

Hálózatépítés a gyakorlatban

– A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karának gyakorlati képzési rendszere

Bencéné Fekete Andrea, Horváthné Tóth Ildikó¹

Abstract   **Network Building in Practice – the System of Practical Training at Kaposvár University Faculty of Pedagogy.** Learning is good. Learning together is even better because personal connections, mutual talks, exchanging experience, openness, flexibility and confidence in each other mean successful learning in teams. The study presents the practice network, the cooperation model between the outer practice places, partner institutions and mentors' joint work of teacher training and other trainings closely connected to the field of teacher training at the Faculty of Pedagogy of Kaposvár University. We give a short presentation about the bases of network theory, the realization of learning in a network, the shaping of innovation systems focusing mainly on teaching networks, then on the good practice taking shape during building networks and we also throw light on the results of our cooperation partners' joint dissemination of knowledge.

Keywords: network • training • practice • organizations

Bevezetés

Hálózatelmélet – hálózat kutatás

Napjainkban egyre többször halljuk azt a kifejezést, hogy hálózatosság. Nem kell messzire mennünk, elég csak jól átgondolni, hogy mindennapjainkat mi magunk is hálózatba szerveződve éljük meg. Hagyományos kapcsolati hálózatot alakítunk ki barátainkkal, munkatársainkkal, lakóhelyünkön, vagy a modern kor technikai vívmányait követve a közösségi oldalakon, az életünk során újabb és újabb formális vagy informális csoport tagjaivá válunk. A személyes kapcsolatok alakulásának első közege a család, majd folyamatosan bővül a kapcsolati kör a rokonokkal, a kortársakkal, a barátokkal és a kollégákkal. Folyamatosan épül, és egyre bonyolultabbá válik az életkor előre haladtával, a centrumban elhelyezkedő egyénektől kiindulva a kapcsolati háló. Hétköznapijaink során sokféle módon alakulnak kapcsolataink, nem mindig tudatosan. A véletlen helyzetekben spontán kapcsolati hálókat jönnek létre, melyeket társadalmi hálózatnak nevezünk. Mivel az egyén több hálózat tagja is lehet, ennélfogva lehet összekötő kapocs a különböző hálózatok között. Az így kialakult összeköttetések, a kötődések különböző

---

¹ Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar
E-mail: feke.te.andrea@ke.hu
E-mail: toth.ildiko@ke.hu

erősségűek és minőségűek lehetnek. Ezeket a társadalmi hálózatokat nevezzük informális, spontán hálózatoknak.²

A gyerekek az iskolai élet mellett, az iskolán kívül is tanulnak, így a tanulói munkafolyamatba az iskolán kívüli szereplők – szülők, szociális szakemberek, egészségügyi dolgozók – bevonása is szükséges, akik szintén a tanulási folyamatának részeseivé válnak.³ Balázs László szerint az informális szféra motivációs teret nyújt, amelyen belül az egyének kielégítik társas szükségleteiket, ugyanakkor ösztönző hatása mellett egyben riasztó is lehet. Ezt a hatást a személyközi kapcsolatok rugalmassága, spontaneitása és gyorsasága erősítheti vagy gyengítheti. Egy szervezet belső kommunikációját az informális kapcsolatok segítik, előre viszik, hiszen a kiscsoportokat olyan egyének alkotják, akik már ismerik egymást, dolgoztak együtt, hatnak egymásra és függenek egymástól. Az informális csoportok esetében cél az együttműködés, a hatékonyság, az eredményesség és a sikeresség.

Az informális hálózatok mellett léteznek a formális hálózatok, melyekben mesterséges szervezettség dominál. A formális hálózatok esetében az egyenrangú partnerek tudatos, irányított együttműködése során az anyagi források racionális felhasználása mellett a fejlesztés is hatékonyan valósul meg.⁴

Manuel Castells⁵ szerint a hálózatba szerveződés nem újdonság, hiszen már a régi időkben, történelmi korokban léteztek spontán és tudatosan kialakított kapcsolati rendszerek egyaránt. A különböző kapcsolati hálók egyidősek az emberiséggel,⁶ ugyanakkor a hálózat kutatás, mint „új” tudományos szemlélet kialakulása csak a 20. század végére tehető.⁷

A hirtelen „berobbant” információs technológia (főleg az internet) megjelenésével és elterjedésével a kapcsolatok kialakítása még inkább felerősödött a társadalmi folyamatokban.

Napjainkban egyre gyakoribb az intézmények, vállalkozások, egyéb szervezetek egymással történő közös együttműködése, hálózatba szerveződése, mely a hatékonyabb és eredményesebb munkafolyamat elérése érdekében jön létre, és az úgynevezett „kölcsonhatások komplex globális hálózatain keresztül”⁸ valósul meg. A társadalmi kölcsönhatások és szerveződések elengedhetetlen alkotóelemei az információ, az üzenetek folyamatos áramlásai, melyek a hálózatok működését biztosítják, a tagok között összekötő kapcsot jelentenek.⁹

Hazánkban a hálózat kutatás alapjait Mérei Ferenc helyezte le, a szociometria megalakításával. Elsőként írta le, hogy egy adott közösség, csoport tagjai nem csak résztvevői

² Szabó, Mária – Singer, Péter – Varga, Attila (szerk.) 2011. Tanulás hálózatban. Elméleti összefoglaló és gyakorlati tanácsok az eredményes hálózati tanulás megvalósításához, Budapest: Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, 7-38.o. 20-21.o.

³ U.o. 18.o.

⁴ Balázs, Géza 2010. Minden mindennel összefügg? Hálózat kutatás a nyelvben, in Balaskó, Mária – Balázs, Géza – Kovács, László (szerk.): Hálózat kutatás. Hálózatok a társadalomban és a nyelvben, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 18-25.o. 23. o.

⁵ Castells, Manuel (2005). *Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra. I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása*, Budapest: Gondolat-Infonia.

⁶ Szabó – Singer – Varga, 2011. 7. o.

⁷ Kovács, László (2010). Hálózatelméleti bevezetés, in Balaskó, Mária – Balázs, Géza – Kovács, László (szerk.): *Hálózat kutatás. Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 9-17.o.

⁸ Castells, 2005. 605.o.

⁹ U.o. 598-608.o.

egy adott közösségnek, hanem sokkal többek annál, hiszen egymással közreműködve jelentősebb erőt képviselnek, értékesebb, komolyabb teljesítményekre lesznek képesek.¹⁰ Ugyanakkor a – Csermely Péter által megfogalmazott – „minden mindennel összefügg”-éseket is jelenti, ahol a csoportok között az információhoz jutás, az információ felhasználása és átadása mellett sémák működtetése, jó gyakorlatok bemutatása is zajlik. A szociometria mellett a gráf alkalmazása is gyakori, mely a pontok és szakaszok segítségével jeleníti meg a hálózati kapcsolatok rendszerét.¹¹

Mi is a hálózat?

A hálózat fogalmának meghatározására nehéz egységes tudományos definíciót meghatározni, mert minden egyes hálózatot eltérő sajátosságok jellemeznek, ezért általános érvényű meghatározás nem létezik. Legáltalánosabb értelemben a hálózat az egyének és a szervezetek közötti kapcsolatok rendszere. Jellemzője a hálózati szinergiára épülő tartós kooperáció, mely az egyének és szervezetek kapcsolataira épül. A hálózatot alkotó egyének és szervezetek közt folyamatos, kölcsönös interakció zajlik, a rendszert a kölcsönös interdependencia jellemzi, hosszú távon közös függőségen alapuló értékrendszer alakul ki.¹²

A hálózatszervezés legfontosabb rendezőelvei, hogy milyen célfeladatokra irányul, milyen szervezeti adottságokból indul ki, milyen mértékben támaszkodik a mozgásterre az infrastruktúrára, milyen piaci struktúrához kapcsolódik, és milyen mértékben kötődik a helyi környezethez, vagy integrálódik a globális folyamatokba.

A hálózatoknak két nagy csoportja különböztethető meg. A javak és szolgáltatások termelőit, felhasználóit összekötő kereskedelmi hálózat és az új tudást generáló tudáshálózat, melyet a tagok között információáramlás és a tudás cseréje, bővítése jellemez.¹³

A korábbi években a hálózat kifejezés leginkább az informatikában volt használatos, ugyanakkor a mindennapi életben is léteznek szövevényes kapcsolati hálóok. Ahogy az informatika világában működő számítógépek közös kommunikációs rendszerben történő összekapcsolása lehetővé teszi a gyors adatátvitelt és a nagyobb teljesítmény elérését, úgy az oktatási hálózatokban létrejött kapcsolatok szorosabb kialakítására, a szakemberek tudásának, tapasztalatainak összekapcsolására is jól alkalmazható.

A háló egyszerű elemekből álló, egymással kapcsolatban lévő szerveződéseket jelent. A háló elemei a csomók, a kapcsolatok a szálak, melyek összekötik a csomókat.¹⁴

Balázs Géza szerint „a hálózatok modulokból vagy parcellákból épülnek föl”¹⁵, olyan rendszer, melynek tagjai (elemei) eltérő módon állnak kapcsolatban egymással. „Az elemek lehetnek pontok, emberek, intézmények... számítógépek, honlapok és minden más.”¹⁶ A hálózat egymással szoros kapcsolatban álló csomópontokat, vagyis

¹⁰ Mérei, Ferenc 1998. *Közösségek rejtett hálózata*, Budapest: Osiris Kiadó. 23. o.

¹¹ Balázs, 2010. 18-24.o.

¹² Bertalan, Péter 2015: *Globális történelmi hálózatok és modellek történelemdidaktikai vonatkozásai* című előadás. Nevelés és tudomány, neveléstudomány a 21. században. 9. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia. Kaposvár: 2015. május 29.

¹³ Birher, Nándor – Bertalan, Péter 2014. *Hálózatokban*, Veszprém: Oktker-Nodus Kiadó.

¹⁴ Szabó – Singer – Varga, 2011. 20. o.

¹⁵ Balázs 2010. 23. o.

¹⁶ Gráfik, Imre 2010. Hálózat és/vagy modell, in Balaskó, Mária – Balázs, Géza – Kovács, László (szerk.): *Hálózatok kutatás. Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 44-63.o. 46.o.

egymást metsző pontokat jelent.¹⁷ A hálózatok nyitott struktúrák, melyek újabb csomópontok kialakítását teszik lehetővé, dinamikus, nyílt, innovációra képes rendszerek, melyekben rugalmas és alkalmazkodóképes munkaerő dolgozik. „A hálózatok többszörösen átszövik egymást”.¹⁸

A felsőoktatásban az együttműködések „alapkövét” az Európai Felsőoktatási Térségről szóló dokumentum is hangsúlyozta, miszerint „a bolognai folyamat sajátosságait, vagyis az állami hatóságok, felsőoktatási intézmények, hallgatók és oktatók, valamint munkaadók, minőségbiztosítási ügynökségek, nemzetközi szervezetek és európai intézmények közötti egyedülálló együttműködést” célszerű kialakítani. (Budapest-bécsi Deklaráció, 2010. március 12.)

1. ábra : Kapcsolati háló

Forrás: www.socialnetwork.hu (2015.03.31.)

Tanulás hálózatban

Tanuló hálózat – hálózati tanulás?

A hálózatosodás az iskolák életében is jelentős szerepet játszik, és egyre fontosabb szerepet tölt be. *Oktatási hálózatoknak* nevezzük az egy és/vagy több intézményben dolgozó szakemberek, intézmények között létrejövő kapcsolatrendszereket és együttműködések, amelyek a hatékonyabb egyéni és szervezeti tanulás érdekében jönnek létre.¹⁹

A felgyorsult, és az állandó változásban lévő világunkban egyre inkább központi szerepet kap a folyamatos tanulás, az egymástól való gyakorlatias tudás megszerzése, mely az együttműködés sikeréhez, a folyamatos megújuláshoz járul hozzá.

Az Európai Unió elvárása az oktatási rendszer minőségének és eredményességének növelése, így új feladatként jelenik meg az iskolai szervezet építésében a változások és a válságok menedzselésének a kérdése, a tudásmenedzsment folyamatok szükségszerű megjelenésének igénye az iskola világában. Előtérbe kell helyezni a pedagógusok szakszerű és tudatos kapcsolatépítését, hálózatokban való megvalósuló együttműködését, a pedagógus-tanuló közti demokratikus és partneri kapcsolat kialakítását.²⁰ Az előírásoknak, az új törvényi szabályozásnak csak azok a pedagógusközösségek és iskolák tudnak megfelelni, amelyek képesek a megújulásra. Az új pedagógusszerep és kompetenciák

¹⁷ Castells, 2005. 599.o.

¹⁸ U.o. 600.o.

¹⁹ Szabó – Singer – Varga, 2011. 11-20.o.

²⁰ Bábosik, István – Torgyik, Judit (szerk.) 2007. Pedagógusmesterség az Európai Unióban, Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 9-11.o.

felkészítésére a pedagógusok folyamatos szakmai fejlesztésére van szükség, szemléletüket, tanítási gyakorlatukat és módszertani kultúrájukat illetően. Ebben meghatározó szerepe van a pedagógusképzésnek, és a pedagógusok folyamatos szakmai megújulását biztosító pedagógus-továbbképzésnek.²¹

A hatékony és sikeres tanulás feltétele ugyanakkor a tanulási motiváció kialakítása és fenntartása. „Az eredményes tanulás nélkülözhetetlen eleme a motiváció. Ha nincs motiváció, nincs tanulás.”²²

A hálózati tanulás nem más, mint a hálózatban lévő különböző intézmények szakembereinek csoportos interakciója, akik saját – elméleti és gyakorlati – tudásuknak megfelelően együtt hoznak létre egy közös tudást, miközben saját személyiségük is fejlődik.²³ A hálózati tanulás fontos, nem nélkülözhető eleme a személyes találkozás, amely az egymás közti személyes kommunikációra épül.

Az egymással kölcsönösen együttműködő hálózatok értékét a hálózat tagjainak sokfélesége adja, mely kreatív tanulásra, tapasztalatcserékre ad lehetőséget.

A pedagógusképzés kiemelkedően fontos része a gyakorlati képzés, mely már a képzés első szakaszától a saját gyakorló intézményeink falain kívül is zajlik a sokrétű képzési profilnak köszönhetően. Az egyetem gyakorlati képzési hálózata szerteágazó, tudatosan került kialakításra, hogy a hallgatók számára a lehető legárnyaltabban tudjuk megmutatni hivatásuk rejtjelmeit.

Hálózatépítés a gyakorlatban – közös eredmények – innováció

A gyakorlóhelyek hosszú éveken át folyó sikeres együttműködése eredményeként kerültek kiválasztásra, elsősorban a személyi feltételek, képzettség, szakmai tapasztalat és az intézmények adottságai, lehetőségei és felszereltsége alapján. A gyakorlati helyek vezetői közvetlenül a szakok gyakorlati képzési felelőseivel tartják a kapcsolatot. A felek közti kommunikáció a közös cél elérését szem előtt tartva, a hallgatók eredményes képzésének érdekében folyamatos. Azon szervezetek, amelyek folyamatosan és hosszútávon együttműködésben állnak egymással, és céljuk, hogy a szervezetek és tagjaik tanulási hatékonyságát növeljék, ott *tanuló hálózatokról* beszélünk.²⁴ A társadalmi háló szereplői a személyek, a szervezeti hálóé a köznevelési intézmények, amelyek valamilyen kommunikációs kapcsolatban állnak egymással.

Számos empirikus kutatást végeztek pedagógusképző intézmények a köznevelési intézményekben, vagy a pedagógusképzéshez kapcsolódó más állami, civil, vagy gazdasági szakmai szervezetek körében. A BME APPI fejlesztési tervei között szerepelő – empirikus kutatások eredményei alapján – a közvetlen intézményközi együttműködések mellett, a szakmai-informális közösségekkel, a pedagógusképzés területéhez kapcsolódó szervezetekkel történő együttműködés nagyban hozzájárulhat a pedagógusképzés továbbfejlesztéséhez és innovációjához.²⁵ Ugyanakkor a TÁMOP 3. prioritású

²¹ Cseh, Györgyi (én). A tanítóknak szóló pedagógus-továbbképzések szerepe a személyre szóló nevelés megvalósításában, in Szabó Mária (szerk.): *Tanulás-tanítási módszerek fejlesztése. A jövő előszobája – Tanulmányok a közoktatás kezdőszakaszáról*, Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 1-2. o.

²² Réthy, Endréné 2003. *Motiváció, tanulás, tanítás. Miért tanulunk jól vagy rosszul?* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 10. o.

²³ Szabó – Singer – Varga, 32-33. o.

²⁴ U.o. 37.o.

²⁵ Benedek, András – Szabóné Berki, Éva 2011. Hálózatfejlesztés és innováció a szakmai pedagógus-

pályázatai keretében nyílt lehetőség a szakmai szolgáltató hálózatokkal történő együttműködések támogatására és a regionális referencia-intézményi hálózat²⁶ kialakítására is. A pályázat nyertesei a Dél-Dunántúl régióban 16 szakmai szolgáltatóval, 159 civil szervezettel kötöttek sikeres együttműködési megállapodást képzési, tanácsadói és mentori szolgáltatásokra. Fórumok, szakmai napok szervezésével, a folyamatos kapcsolattartás és információáramlás mellett kistérségi pontok hálózata épült ki. A 26 kistérségben 25 koordinátor (akik intézményvezetők vagy pedagógusok) végzi a referencia-intézmény mint szakmai pont munkáját. A referencia-intézmények minősítési folyamatában fontos szerepe volt a tantestületek együttműködésének és közös gondolkodásának. Ezek az intézmények a minősítési „bizonyítvány” megszerzésével részesei lehetnek a hálózati tanulási feladatok ellátásának, és referenciahelyi szolgáltatásokat nyújthatnak a régió többi nevelési-oktatási intézménye számára. A projekt során a régió három megyéjében (Somogy, Tolna, Baranya), összesen 64 intézmény szerzett referencia-intézményi előminősítést és segítheti a régió többi köznevelési intézményeinek szakmai munkáját.²⁷ Ezen referenciainitézmények közül a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kara közel 14 intézménnyel kötött együttműködési megállapodást a pedagógusképzéshez kapcsolódó szakmai gyakorlatok eredményes lebonyolításának céljából. A partnerintézményeink száma folyamatosan tovább növekszik, hiszen intézményünk folyamatosan építi kapcsolatrendszerét a köznevelési, gyógypedagógiai és szociális intézmények mellett a civil és gazdasági szervezetekkel, egyházi intézményekkel a pedagóguspályára való felkészítésben, jó gyakorlatok, új módszerek megtanulása érdekében, hogy a hallgatók jól felkészülten lépjenek ki a munka világába.

A pedagógusképzés gyakorlati képzési rendszere

„A gyakorlati képzés folyamatában történik a tanítói tevékenységre, mint életpályára való felkészítés. A gyakorlati képzésnek egyik legfontosabb része a tanításra való tanítás, illetve a tanítással összefüggő gyakorlati tennivalókra való felkészítés. A gyakorlati képzés keretében sajátítják el a hallgatók azt a pedagógiai technológiát, azt a módszertani kultúrát, ami a tudatos és hivatásos tanítási tevékenységhez szükséges. ... A gyakorlati képzés folyamatában teljesedik ki a leendő tanítók szakmai felkészítése, aminek következtében kialakul szakmai kompetenciájuk.”²⁸ A fenti gondolatokat Deli István írta, a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar jogelőd intézményének, a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Pedagógia Tanszékének oktatója, gyakorlati képzé-

---

képzésben. A nemzetközi szakpolitikai háttér nyújtotta lehetőségek, in Kozma, Tamás – Perjés, István: *Új kutatások a neveléstudományokban 2010. Törekvések és lehetőségek a 21. század elején.* Az MTA Neveléstudományi Bizottságának sorozata. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 37-43.o. 41.o.

²⁶ „A referencia-intézményi megjelölés egyfajta minősítés a közoktatási intézmény számára, hogy intézményük, vagy annak egy nevelési-oktatási részlege újító szemléletű, korszerű és magas színvonalú pedagógiai gyakorlatot folytat, melyet a többi intézmény számára is elérhetővé tesz. Ezen intézmények alapfeladata nevelési-oktatási teendők ellátása, más intézmény számára szakmai szolgáltatás nyújtása, a „jó gyakorlatok” és hiteles minták átadása.” *„Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás” „Tudásháló” – a Dél-dunántúli Régióban.* (TÁMOP-3.2.2-08/A/2-2008-0001 – Zárókiadvány, információs kiadvány. 20. o.

²⁷ *„Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás” „Tudásháló” – a Dél-dunántúli Régióban.* (TÁMOP-3.2.2-08/A/2-2008-0001 – Zárókiadvány, információs kiadvány. 15-21.o.

²⁸ Deli, István 1994. *A gyakorlatvezetés pedagógiája. Segédkönyv a tanítóképző főiskolákon gyakorlati képzést vezetőik számára.* Kaposvár: CSVMTF. 15. o.

si csoportvezetője, aki több évtizedes szakmai tapasztalata és az országszerte ismert, eredményesen működő gyakorlóiskolák, gyakorlatvezetők munkája alapján alakította ki a gyakorlati képzési rendszert, amelyre a mai gyakorlati rendszer épül.

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karának gyakorlati képzési rendszere

Rövid intézménytörténet, képzési profil

Intézményünk régi hagyományokra épül, országosan is elismert a tanítóképzés tekintetében. Kaposváron 1950-ben kezdődött egy középfokú végzettséget adó, majd 1959-ben az érettségire épülő felsőfokú tanítóképzés. 1975-ben kapta meg az intézmény a főiskolai besorolást. 2000-től a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Karaként, majd 2009. év harmadik negyedétől Pedagógiai Kar néven egyetemi karként működik. A Kar képzési területének profiljába a pedagógus-alapképzések (csecsemő- és kisgyermeknevelő BA, óvodapedagógus BA, tanító BA, gyógypedagógus BA) és a pedagógusképzési területekhez közeli felsőoktatási szakképzések (továbbiakban FOSZK) (csecsemő- és kisgyermeknevelő FOSZK, szociális- és ifjúsági munka FOSZK) tartoznak. Ennek alapján a képzéseink 0-20 éves korig készítik fel a hallgatókat a pedagógus szakma szépségeire és nehézségeire.

Gyakorlókörhelyeink, mint a tanuló hálózat színterei

Képzéseink legnagyobb értéke a gyakorlatorientáltság. A csecsemő- és kisgyermeknevelő BA és FOSZK szakjaink gyakorlati helyszínét Kaposvár bölcsődéi és a helyi családi napközök biztosítják. Az óvodapedagógus BA és a tanító BA szakos hallgatók gyakorlati bázisát egyetemünk fenntartása alatt működő Gyakorló Óvoda, és a Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium adja. A több hónapos, összefüggő szakmai gyakorlatokra állami és önkormányzati fenntartású, néhol nemzetiségi vagy egyházi fenntartású iskolákban és óvodákban; a bölcsődéi összefüggő gyakorlatok esetében az iparkamarák részére lejelentett és általuk kibocsátott – gyakorlókörhelyként működtethető – igazolással rendelkező bölcsődékben kerülhet sor. Az alapképzésen tanuló gyógypedagógusok gyakorlati képzését – szakiránynak megfelelően – a kaposvári Bárczi Gusztáv Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Egységes Gyógypedagógiai, Módszertani Intézet és Kollégium, Nevelési Tanácsadó és a Duráczky József Pedagógiai Fejlesztő és Módszertani Központ látja el. A helyi partnerintézmények mellett számos, a régióban és az ország másik területén – a szak specifikumához igazodva – végeznek gyakorlatokat gyógypedagógus hallgatóink. A pedagógusképzés területéhez kapcsolódó – szociális és ifjúsági munka – felsőoktatási szakképzés esetében önkormányzatoknál, alapítványoknál, civil szervezeteknél és az iskolákban végezhetik a hallgatók gyakorlataikat.²⁹

Az Egyetemmel együttműködésben álló köznevelési intézmények és egyéb más fenntartású gyakorlókörhelyek által vállalt gyakorlati képzések az intézmények székhelyén, vagy annak kihelyezett helyszínén folynak. A partnerintézmények mindegyike szakmailag elismert, az Oktatási Hivatalban gyakorlókörhelyként bejegyzett intézmény, az adott szakterületen kiváló szakembereket foglalkoztat. Az intézmények jól felszereltek, a gyakorlati képzési követelményeknek megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek.

²⁹ www.ke.hu

Fontos szerepe van, az elméleti háttértudás mellett, a gyakorlatba ágyazott tudás elsajátításának. Halász Gábor szerint³⁰ ahhoz, hogy a le nem írható, tacit (hallgatólagos, „néma”) tudást megosszuk egymással, ahhoz fontos a személyes jelenlét, így azon intézményekkel való együttműködési formákat kell támogatni, melyek biztosítani tudják a valós gyakorlati helyzetekben történő közvetlen személyes együttlétet, a sikeres, jól bevált gyakorlatokat, akik „képző helyként” működve az ott gyakorlatozó hallgató részese lehessen a tudás befogadásának. Ennek azonban közvetlen kommunikációval kell párosulnia. Mindezen feltételeket a referencia intézményi minősítéssel rendelkező intézmények jól koordinálják. A gyakorlati tudás átadásának feltétele azonban a pedagógusok folyamatos innovatív szakmai fejlesztése, mely nem a klasszikus formális tanfolyami képzésre épül. Erre jó példákkal szolgálnak a külföldi iskolák jó gyakorlatai, az iskolára szabott szemináriumok, a csoportos tanulás moderálása.³¹ Fontos az iskolán belüli szakmai kommunikáció a tantestület tagjai között. Az egyes pedagógusok által kidolgozott és kipróbált, jól bevált gyakorlatok egymással való megosztása, a rendszeres szakmai tapasztalatcserék. Singer Péter szerint „ahogy az intézmény kommunikál... minta azok számára, akik abban az intézményben tanulnak.”³² Az intézmények belső kommunikációja mellett, egyre fontosabb szerepet kap a külső kommunikáció biztosítása a szülők, fenntartók felé; a szakmai szervezetekkel való folyamatos együttműködés, hiszen sikeres iskola széles kapcsolatrendszer kialakítása nélkül ma már nem létezhet.

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karának képzéseiben részt vevő hallgatók (bármely szakos és tagozatos legyen) a gyakorlati képzést csak abban az esetben kezdenek meg, ha – a hallgató által választott vagy intézményünk által felajánlott, a szakok gyakorlati képzési követelményeinek megfelelő, szakmailag kompetens – a gyakorlati képzés lebonyolításában közreműködő intézményekkel az együttműködési megállapodás megkötése megtörtént.

A Nemzeti Felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. Törvény 44. §, és a 230/2012 (VIII.28.) 14. – 16. § is leírja, hogy a felsőoktatási intézmény a szakmai gyakorlóhellyel együttműködési megállapodást köthet a felsőoktatási intézmény hallgatói számára a szakmai gyakorlat biztosítására.

A törvény értelmében a „*szakmai gyakorlat*: a képzésnek azon része, amely a felsőoktatási szakképzés, az alapképzési, a mesterképzési szak képzési és kimeneti követelményeiben meghatározott időtartamban a szakképzettségnek megfelelő munkahelyen és munkakörben lehetőséget nyújt a megszerzett tudás és a gyakorlati készségek együttes alkalmazására, az elméleti és gyakorlati ismeretek összekapcsolására, a munkahely és munkafolyamatok megismerésére, a szakmai kompetenciák gyakorlására.”

A törvény a *szakmai gyakorlóhely* fogalmát is definiálja, miszerint a „*szakmai gyakorlóhely*: azon jogi személy, gazdálkodó szervezet, amely felsőoktatási szakképzésben, alapképzésben vagy mesterképzésben a felsőoktatási intézménnyel kötött együttműködési megállapodás, valamint a hallgatóval az Nftv. 44. § (1) bekezdés a) pontja szerint kötött hallgatói munkaszerződés alapján, az egybefüggő szakmai gyakorlatot biztosítja, és amelyet az Oktatási Hivatal a felsőoktatási intézmény adatainál szakmai gyakorlóhelyként nyilvántartásba vett.”

³⁰ Halász, Gábor 2011. *Javaslat a nemzeti oktatási innovációs rendszer fejlesztésének stratégiájára*, Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 130-135.o.

³¹ U.o. 130-134.o.

³² Singer, Péter 2006. Az iskola külső és belső kommunikációja. in Mayer József (szerk.): 3 I Akadémia. Innovatív környezet, inkluzív társadalom, integratív iskola, Budapest: Országos Közoktatási Intézet. 141-154.o. 143.o..

A Kaposvári Egyetem Szenátusa 2014. június 26-án a 125/2014 (VI.26). számú határozatával a KE Szervezeti és Működési Szabályzatának III. Kötet (Hallgatói Követelményrendszer) 3. számú mellékleteként elfogadta a 78. § „A Szakmai gyakorlati szabályzat” című dokumentumot.

A Szabályzat 18. pontja alapján a gyakorlat megszervezésének, teljesítésének részletes szabályait a karunk által elkészített kiegészítés tartalmazza, mely útmutatót és a gyakorlatok szervezésének ügyrendjét is magába foglalja.

Az intézmények között kötendő „Együttműködési megállapodás a szakmai gyakorlatról” 1. pontja alapján „a szakmai gyakorlat célja a szakképzettségnek megfelelő munkahelyen, munkakörben az elméleti és gyakorlati ismeretek összekapcsolása, a szakma gyakorlásához szükséges munkavállalói kompetenciák munkafolyamatokban történő fejlesztése, az anyag-eszköz-technológia ismeretek és gyakorlati jártasságok, valamint a munkafolyamatokban a személyi kapcsolatok és együttműködés, feladatmegoldásokban az értékelő és önértékelő magatartás, az innovációs készség fejlesztése.” A szakmai gyakorlat teljesítése feltétele a záróvizsgára bocsátásnak.

A hallgatók a gyakorlat ideje alatt is a Pedagógiai Kar teljes jogú hallgatói, érvényes rájuk az Egyetem Tanulmányi- és vizsgaszabályzata. Ezzel együtt kötelesek figyelembe venni, megismerni és alkalmazni a fogadó intézmény pedagógiai programját, helyi tanterveit, házirendjét, Szervezeti és Működési Szabályzatát.

A gyakorlati szabályzat és a kari kiegészítés a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar minden képzésére (alapszakokra, felsőoktatási szakképzésekre, szakirányú továbbképzésekre) egyaránt vonatkozik, figyelembe véve a szakok eltérő gyakorlati képzésére vonatkozó előírásokat.

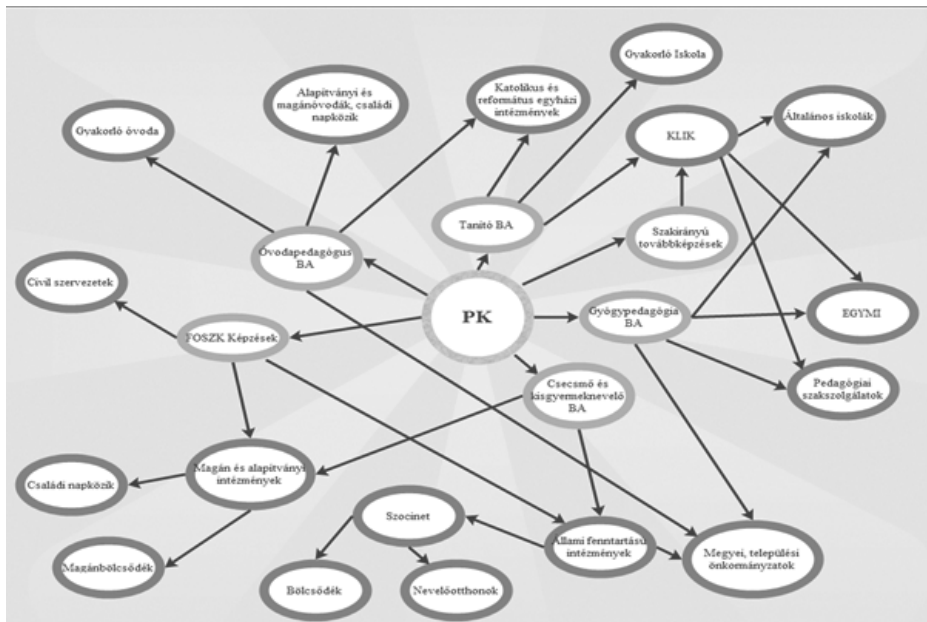
A gyakorlóléhhelyekkel folyó közös munka alapja a jó kommunikáció. A partnerintézményeket az adott szak gyakorlati képzésért felelős oktatója tájékoztatja a szak követelményeiről, feltételeiről és az értékelés módjáról. A gyakorlati képzésre vonatkozó pontos információkról, az Oktatási Hivatal által nyilvántartásba vett gyakorlóléhhelyekről és a gyakorlati beosztásról az adott szak szakfelelős/gyakorlatvezető kollégája tájékoztatja a hallgatókat is. A tájékoztató dokumentumokat írásos formában is elérhetővé teszi számukra a Kar a Neptun rendszerben. Minden évben kiadásra kerülnek a „*Gyakorlati képzési füzetek*”, melyeket kitöltve, ellátva az oktatók hitelesítenek, melyet államvizsga előtt az Oktatási Igazgatóság ellenőriz. A gyakorlati képzési füzet nélkül nem mehet a hallgató záróvizsgázn.

A személyes találkozás az egyes régiókban lévő intézmények földrajzi elhelyezkedése miatt nehezen valósul meg, azonban a rendszeres elektronikus és telefonos kommunikáció áthidalja ezeket a „hiányosságokat”. Évente egy alkalommal, a tanév végén egy közös szakmai megbeszélést kezdeményezünk minden partnerintézménnyel, ahol a mentorok elmondhatják a gyakorlathoz kapcsolódó erősségeket, gyengeségeket, javaslatokat tehetnek annak hatékonyabb, eredményesebb működtetésére. Itt nyílik lehetőség a személyes találkozásra, szakmai tapasztalatcserékre, esetleges problémás vagy érdekes szakmai esetek megvitatására. Mindezeket figyelembe véve, ennek alapján kezdődik el a következő félévi gyakorlatainak szervezése. A gyakorlati képzés irányításáért és adminisztrációjáért felelős személyekkel félévente egy alkalommal szakmai megbeszélést tartunk, ahol a felmerült kérdéseket, problémákat megbeszéljük.

A Kaposvári Egyetem gyakorlati képzési kapcsolatrendszere (lásd 2. ábra) a Nemzeti Felsőoktatási törvény előírásainak megfelelően és az Egyetemre, Karokra vonatkozó szabályzatok alapján szerveződik. Az intézmény kapcsolatban áll az oktatásért felelős

minisztériumokkal, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ járási tankerületeivel, az önkormányzati fenntartású óvodákkal, alapítványi és magánóvodákkal, a katolikus és református egyház iskoláival. Karunk speciális ágazata, a gyógypedagógusképzés kapcsán pedig az Egységes Módszertani Intézményekkel, pedagógiai szakszolgálatokkal. A felsőoktatási szakképzés területén a szociális intézményekkel, úgymint a kaposvári SzocioNet Egyesített Szociális és Gyermekjóléti Intézményével és azok társintézményeivel, a bölcsődékkal. A gyakorlóintézmények megválasztása nem minden esetben szakfüggő, hiszen a csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos hallgatóink a bölcsődék mellett, a helyi Napsugár Gyógypedagógiai Módszertani Központban és az intézményünk Gyakorló Óvodájában is töltenek gyakorlati időt, ahol az óvodapedagógus hallgatók mellett még a gyógypedagógus hallgatók is végeznek gyakorlatot. Ugyanez jellemző az általános iskolákra, ahol a gyógypedagógus hallgatók számára kötelezően előírt az integráló iskolai gyakorlat elvégzése.

2. ábra: A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar gyakorlati képzési kapcsolatrendszere

Forrás: Bencéné Fekete Andrea saját szerkesztés

Minden – a gyakorlati képzést segítő – partnerintézmény számára elégedettségi kérdőív segítségével szintén kimutatható eredményeket tudunk felmutatni a gyakorlatra vonatkozóan. A 2013/14-es tanévi és a 2014/2015-ös tanév őszi szemeszterében az elégedettségi kérdőívek eredményei alapján az intézmények szerint a hallgatók jól felkészülten, megfelelő elméleti ismeretekkel érkeztek a gyakorlólhelyekre. Az elhivatottságuk, a gyermekekhez való viszonyulásuk a pedagógus szakma szeretetéről vall. A kutatás során a hallgatóktól is kérünk visszajelzéseket a gyakorlólhelyekre vonatkozóan. Véleményük szerint legtöbb esetben színvonalas, módszertanilag jól felkészült szakemberek mellett dolgozhattak, tanulhattak.

A gyakorlati képzés tanuló hálózatának kialakulása először az egyetem és a gyakorlólé hely között írásos vagy személyes megkereséssel kezdődik. Ezt követően az egyetem a hallgatókkal, majd a hallgatók a gyakorlólé helyen lév ő szakvezet ővel, mentorral alakítják ki szakmai, kés őbb esetleg informális kapcsolataikat. A hallgatók a tanulókkal való közös munkavégzés során, és ezzel párhuzamosan a sz űl ő kkel, más szakmai sz olg áltatók bekapcsolásával is folyamatosan bővítik a kapcsolati hálóikat.

A kérd ő íves visszajelzések és a szakmai megbeszélések, az egyetemen megrendezésre kerül ő szakmai konferenciák egyértelm ű en azt bizonyítják, hogy nagyon jó kapcsolatot ápol Karunk a gyakorlólé helyekkel. Egyre több pedagógus kolléga vesz részt – most már el ő adóként – konferenciáinkon, ahol a hallgatókkal, gyermekekkel, tanulókkal, diákokkal való közös m ű helymunkák eredményeiről, jól hasznosítható módszertanról adnak számot. Ezek a találkozások jó lehetőséget biztosítanak a többi intézményben dolgozó pedagógus kolléga számára, hogy a köznevelési intézmények bekapcsolódhassanak ebbe a már kialakult kapcsolati hálóba, ami folyamatosan bőv ű l ő hálózat kialakítását jelenti. Ezek a hálózatok erősek, rugalmasak, nyitottak egymás és az Egyetem felé egyaránt.

Összegzés

A 21. században, az élethosszig tartó tanulás folyamatában egyre nagyobb jelentőséggel bír az oktatás rendszerében, határokon átível ő világháló, mely új stratégiát hoz létre, és növeli a változással szembeni rugalmasságot. Az oktatás területén a hálózat új értelmezése már túllép a csupán az iskolákat, oktatási intézményeket összeköt ő hagyományos kapcsolatrendszeren.³³ Az új rendszer tagjainak a köre bőv ű lt, a rendszer részévé váltak a gazdaság, a piac valamint alapítványi és civil szervezetek. Nem csak a hierarchián alapul már, hanem a kölcsönösség jellemzi, a kooperatív együttmunkálkodás. A cél nem az egymás legy ő zése, els ő prése, hanem a közös értékrendszer kialakítása, az együttes alkotás. A modern hálózat jellemz ő je a rugalmasság, a kooperáció, folyamatos kommunikáció és innováció. Az oktatási rendszerben létrejötték bürokratikus modellek, modern, önmenedzselésen, piaci filozófián alapuló szervezeti formák. Az oktatási hálózatok közös jellemz ő je a közösség eszme és az intézmények közötti kooperáció. Az iskolák nem pusztán „kaszterek”, amelyek földrajzi elhelyezkedés alapján sorolhatók egy csoportba, de nem is különálló nevelési intézmények véletlenszerű csoportja, hanem egy tudatosan felépített hálózat részei. Az oktatási hálózat tagjait közös érdekből és céloktól vezérelt kapcsolati formák kötik össze, amelyek részben központilag szabályozottak, részben pedig önvezéreltek.³⁴ A hálózat kutatások alapján elmondható, hogy a hálózati együttm ű k ödészek, a hálózatosodás minden területen megjelennek, céljuk a hatékonyság, az eredményesség és a versenyképesség javítása.

Bármely tudományterületről legyen is szó, a hálózat az egyén és a szervezet között jön létre, melynek kihagyhatatlan szerepl ő je a személy. A kapcsolati rendszerek kialakítását, fenntartását, eredményességét a kölcsönös interakciók, a tagok közti folyamatos információáramlás- és felhasználás jellemzi, mely új tudást generál.

³³ Chapman, Judit 2012. A jöv ő iskolája: Tanulás hálózatok, in David Istance – Mariko Kobayashi (szerk.). *Az innováció hálózatai. Az iskolarendszer és az iskolamenedzsmet új modelljei*. Budapest: Oktatókutató és Fejleszt ő Intézet, 73-80. o.

³⁴ U.o. 74.o.

A köznevelési intézmények korábbi – egymás közti – „kapcsolatrendszere” mellett bővült a hálózati rendszerük, hiszen a felsőoktatási gyakorlatok elvégzéséhez gazdasági szereplők, alapítványok, civil szervezetek is bekapcsolódnak a felsőoktatásba, hogy a hallgatók szakmai kompetenciájuk növeléséhez ők is hozzájárulhassanak. Amint saját intézményünk gyakorlati példája is megmutatja, akár állami, akár nonprofit, vagy profitorientált partnerintézményről lévén is szó, jó kapcsolatokat, közös műhelymunkákat kialakítva formáljuk a pedagógus és/vagy szociális pályára készülő hallgatókat, akik a későbbiekben kollégákká is válnak.

Halász Gábor kutatásai is bizonyítják, hogy minden olyan együttműködést támogatni kell, ahol lehetőség van jó gyakorlatközösségek kialakulására, ahol lehetővé válik a problémával való közvetlen találkozás és annak megoldása, az egymással való folyamatos kommunikálás, a saját bevált gyakorlatok személyes bemutatása, melyek hozzásegítik a leendő pedagógust a mindennapi problémák gyors megoldásához, módszertanának kidolgozásához.

Mérei Ferenc szavait idézve szükséges a „társadalmi mező csoportosulásainak, kapcsolódásainak a térképét”, vagyis szociogramját kialakítani, vagy a csoportot alkotó kapcsolatokat feltérképezni, és a kölcsönös kapcsolatokat felismerni.

Felhasznált irodalom

- „Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás” „Tudásháló” – a Dél-dunántúli Régióban. (TÁMOP-3.2.2-08/A/2-2008-0001 – Zárókiadvány, információs kiadvány. 15-21.o.
- Bábosik, István – Torgyik, Judit (szerk.) 2007. *Pedagógusmesterség az Európai Unióban*, Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 9-11.o.
- Balázs, Géza 2010. Minden mindennel összefügg? Hálózat kutatás a nyelvben, in Balaskó Mária – Balázs Géza – Kovács László (szerk.): *Hálózat kutatás. Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 18-25.o.
- Balázs, László 2010. Hálózatelméleti megközelítések. A szervezeti kommunikáció hálózati vizsgálata, in Balaskó Mária – Balázs Géza – Kovács László (szerk.): *Hálózat kutatás. Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 26-43.o.
- Benedek, András – Szabóné Berki, Éva 2011. Hálózatfejlesztés és innováció a szakmai pedagógusképzésben. A nemzetközi szakpolitikai háttér nyújtotta lehetőségek, in Kozma, Tamás – Perjés, István (2011). *Új kutatások a neveléstudományokban 2010. Törekvések és lehetőségek a 21. század elején*. Az MTA Neveléstudományi Bizottságának sorozata. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 37-43.o.
- Bertalan, Péter 2015. *Globális történeti hálózatok és modellek történelemdidaktikai vonatkozásai* című előadás. Nevelés és tudomány, neveléstudomány a 21. században. 9. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia. Kaposvár: 2015. május 29.
- Birher, Nándor – Bertalan, Péter 2014. *Hálózatokban*, Veszprém: Oktker-Nodus Kiadó.
- Castells, Manuel (2005). *Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra. I. kötet. A hálózati társadalom kialakulása*, Budapest: Gondolat-Infonia.
- Chapman, Judit 2012. A jövő iskolája: Tanulás hálózatok, in David Istance – Mariko Kobayashi (szerk.). *Az innováció hálózatai. Az iskolarendszer és az iskolamegazdák új modelljei*. Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 73-80. o.

- Cseh, Györgyi (én). A tanítóknak szóló pedagógus-továbbképzések szerepe a személyre szóló nevelés megvalósításában, in Szabó Mária (szerk.): *Tanulás-tanítási módszerek fejlesztése. A jövő előszobája – Tanulmányok a közoktatás kezdőszakaszáról*, Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 1-2.o.
- Deli, István 1994. *A gyakorlatvezetés pedagógiája. Segédkönyv a tanítóképző főiskolákon gyakorlati képzést vezetőik számára*, Kaposvár: CSVMTF.
- Gráfik, Imre 2010. Hálózat és/vagy modell, in Balaskó Mária – Balázs Géza – Kovács László (szerk.): *Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 44-63.o.
- Halász, Gábor 2011. *Javaslat a nemzeti oktatási innovációs rendszer fejlesztésének stratégiájára*, Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 130-135.o.
- Kovács, László (2010). Hálózatelméleti bevezetés, in Balaskó Mária – Balázs Géza – Kovács László (szerk.): *Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 9-17.o.
- Mérei, Ferenc 1998. *Közösségek rejtett hálózata*, Budapest: Osiris Kiadó.
- Réthy, Endréné 2003. *Motiváció, tanulás, tanítás. Miért tanulunk jól vagy rosszul?*, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Singer, Péter 2006. Az iskola külső és belső kommunikációja. in Mayer József (szerk.): *3 I Akadémia. Innovatív környezet, inkluzív társadalom, integratív iskola*, Budapest: Országos Közoktatási Intézet. 141-154.o.
- Szabó, Mária – Singer, Péter – Varga, Attila (szerk.) 2011. *Tanulás hálózatban. Elméleti összefoglaló és gyakorlati tanácsok az eredményes hálózati tanulás megvalósításához*, Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 7-38.o.

Internetes források:

- Budapest–bécsi Deklaráció (2010. március 12.) az Európai Felsőoktatási Térségről kialakítása. In: A bolognai folyamat az Európai Felsőoktatási Térség kialakítása. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_hu.htm (2015. március 31.)
www.ke.hu

Törvények, rendeletek, egyetemi belső szabályzatok:

- A Kaposvári Egyetem Szenátusa 2014. június 26-án a 125/2014 (VI.26). számú határozatával a KE Szervezeti és Működési Szabályzatának III. Kötet (Hallgatói Követelményrendszer) 3. számú mellékleteként elfogadta a 78. § „A Szakmai gyakorlati szabályzat” című dokumentumot.
- A Nemzeti Felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. Törvény 44. §.
- A 230/2012. (VIII.28.) Korm. rendelet a felsőoktatási szakképzésről és a felsőoktatási képzéshez kapcsolódó szakmai gyakorlat egyes kérdéseiről 14-16. §.